

ÖZET

Temel hak ve özgürlüklerin evrensel niteliğinin, insan onurunun korunması ve geliştirilmesinin günümüzde tartışmasız kabulü ile birlikte, ulusal hukukun süjesi olan birey uluslararası hukukun süjesi haline gelecek, temel hak ve özgürlükleri doğrudan talep etmek hakkına sahip olmuş, bu kapsamda da temel hak ve özgürlüklerin sadece devletten talep edilmesine dair düşünce günümüzde yerini temel hak ve özgürlüklerin özel hukuk ilişkilerinde de korunması düşüncesine bırakmıştır. Zira temel hak ve özgürlüklerin temelini oluşturan insan onuru hem hukuk devletinde en yüksek değerini taşımakta hem de tüm temel haklar ve özgürlükler insan onurunun bir parçasını oluşturmaktadır. Bu nedenle devlet, onurlu yaşam hakkına aykırılık teşkil eden durumlarda güçsüz kesimleri koruyucu, insan onuruna uygun yaşamalarını sağlayıcı gerekli tedbirleri almak konusunda pozitif bir yükümlülük üstlenmektedir.

Devletin pozitif bir yükümlülük üstlendiği temel hak ve özgürlüklerden birini de incelemeye konu ifade özgürlüğü oluşturmakta ve ifade özgürlüğü, felsefî ve siyasal değeri nedeniyle temel hak ve özgürlükler arasında özel bir nitelik taşımaktadır. İfade özgürlüğünün gerçeğin araştırılması ve bireysel özgürlüklerin geliştirilmesine verdiği katkı nedeniyle, demokratik toplumlarda önemli bir işlevi bulunmakta ve bu nedenle de ifade özgürlüğünün "demokratik bir toplumun en önemli temellerinden birini oluşturduğu" kabul edilmektedir. Bu nedenle ifade özgürlüğü, bireyler açısından devletin müdahale edemeyeceği özel bir alan yaratmakta ve bireyler bu özel alanda serbestçe hareket edebilmektedirler. Devletin karışamayacağı bu alan devlet için bir taraftan ifade özgürlüğü açısından negatif bir yükümlülük yüklerken, ifade özgürlüğü hakkının etkin kullanılabilmesi için bir alan yaratılması da diğer taraftan pozitif yükümlülük oluşturmaktadır.

İfade özgürlüğü açısından devletlere yüklenen bu yükümlülükler bireyin sadece özel hayatında değil iş hayatında da geçerli olup, evrensel hukuk değerlerinin ve demokratik toplum düzeninin işyerinde de sağlanmasını gerektirmektedir. Zira temel hak ve özgürlükler işyerinin kapısında sona ermemektedir. Bu noktada işyerinde ve iş ilişkilerinde temel hak ve

özgürlüklerin ulusüstü ve evrensel niteliğinin, insan hakları ve insan onurunun tartışmasız bir değer olduğunun ve iç hukukumuzun ayrılmaz bir parçası haline gelen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin de dikkate alınması, iş hukuku kurallarına dair getirilen yorumlarda her zaman temel hak ve özgürlükler lehine değerlendirme yapılması gerekmektedir. Bu nedenle teze ilişkin hazırlık ve yazım çalışmalarında, temel hak ve özgürlükler ve özellikle de ifade özgürlüğü ile iş hukukunun kuralları arasında bir çelişki olması halinde, Favor Libertatis Prensibi (Özgürlükler Lehine Olanı Uygulama İlkesi) esas alınmış ve ulusal hukuk ile uluslararası hukuk arasından özgürlükler lehine olan seçilerek uygulanmıştır.

İç hukukta ise işçinin işyerinde ifade özgürlüğüne sahip olduğuna dair doğrudan bir düzenleme bulunmamakta, Türk iş hukukunda işçinin ifade özgürlüğü genellikle işçi onuru ya da işçinin şeref ve haysiyetinin korunması bakımından değerlendirilerek, işçiye ifade özgürlüğünden kaynaklanan dolaylı bir kısım haklar tanınmaktadır. Ancak insan haklarının mutlak ve evrensel niteliği gözetildiğinde, asıl amaç, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi ve hangi kaynaktan gelirse gelsin ihlallerin önlenmesi olup, hem devlet hem de işverenler yönünden bir yükümlülük bulunmaktadır. Kaldı ki, işçinin işyerindeki diğer temel hak ve özgürlükleri ile birlikte, ifade özgürlüğünün de korunması, demokratik toplum düzeninin bir gereği olarak kamuyu ilgilendiren ve kamu yararı niteliği taşıyan bir hak oluşturmaktadır. Bu nedenle devletin, istihdam politikaları yanında işçinin işyerindeki temel hak ve özgürlüklerini koruyucu politikalar geliştirmesi ve işverenin işyerinde ifade özgürlüğünü koruyucu ve geliştirici önlemler almasını sağlaması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, işyerinde ifade özgürlüğü, nefret söylemleri, hakların bölünmezliği, işçi hakları, insan haklarının yatay ve dikey etkisi, pozitif yükümlülük, hukuk devleti.